

Interview with Solomon Tiger

Name: Solomon Tiger

Born: 1903

Gender: Male

Nationality: Jewish

School: elementary

Profession: Watchmaker

Occupation: Watchmaker

Migration: Solotwin-Czechoslovakia-Stanislavow-Bielsko-Haifa

Transcription:

נולדתי בעיירה קטנה, על יד הקרפטים, בשנת 1903. אני זוכר את עצמי מתי שהייתי בן.. בסביבות 3, אני זוכר מתי שאבא לקח אותי על הברכיים וספר לי כל מיני מעשיות ושר לי שירים ביידיש. אני זוכר עד היום הזה. אמנם אני כבר היום בן 76.

הכי טוב אני זוכר מתי שהתחלתי ללכת לחדר. לא יכולים לקרוא ללכת בגלל זה שכל יום בא עוזר של הרבי שקראו לו אז בִּלְפֶּר (behelfer). ואני ישבתי על השולחן והוא הלביש אותי ו...נעליים ואמר איתי ברכת "מודה אני" אחרי זה לקח אותי על הברכיים והביא אותי לחדר. בחדר אנחנו היינו תלמידים שתי שורות על יד שולחן אחד. הרבי ישב בראש השולחן ואנחנו התחלנו ללמוד את הא-ב. ככה עד הצהריים. בצהריים הלכנו הביתה. אני זוכר שהלכתי בכל יום שישי ושבת בבוקר, עם האבא שלי והסבא שלי לבית כנסת. והייתי שמה עד סוף התפילות. בית הכנסת היה די גדול. בעיירה היו כמה בתי כנסת, לכל בית כנסת היה שם: בית הכנסת של בעלי מלאכה והיה של חסידים של "ויזניץ".

ודווקא לשם אנחנו הלכנו ואת הניגון של בית הכנסת אני זוכר עד היום הזה ושם למדתי להתפלל. בנוסח כזה כמו שאבא וסבא שלי התפללו.

לספר על העיירה שלי שנולדתי יש סיפורים על סיפורים. המון סיפורים. עיירה שגרנו היו בסביבות 300-350 יהודים ומסביב היו 24 כפרים של לא יהודים של נוצרים. העיירה הזאת הייתה כזאת דתית באותו הזמן. אני כמעט לא זוכר שהיה איש אחד מגולח. לכולם היו זקן ופאות והתלבושת שלהם הייתה ארוכה, שחורה. שבאתי לבית כנסת בשבתות ולחגים אז הורים שלי לבשו שטריימל ולתלבושת הזאת קראו כפתן עם חגורה גֶרְטו וככה הלכנו לבית כנסת. אני זוכר שסיפרו לי דברים כאלו שלמשל באמצע הלילה אסור לעבור ליד בית כנסת ככה לבד בגלל זה שהנשמות של הנפטרות באים להתפלל שוב פעם בבית כנסת. זה הדביק אותי את המחשבות של הילד באותו הגיל. בבתי קברות אז בוודאי לא הלכו בלילה, רק בלוי של אחד מחברת קדישא אם היו צריכים לעבור על יד. וסיפרו כל מיני מעשיות על יהודים כאלו, למשל סיפרו על הבעש"ט במיוחד הסבתא שלי מצד האבא היה לה סיפורים בגלל זה שהייתה יותר קרובה לאותו הסביבה של חסידות משנת 1700 מתי שנולד הבעש"ט. היא סיפרה שהייתה אחת ממשפחה של התלמיד של הבעש"ט, רב גרשון קיטובֶר, והיו סיפורים כאלו שאתה לא יכול לתאר לעצמך. היו גזרות על יהודים והם רצו לעשות, סיפור כזה שאי אפשר להאמין שהם ניסו לעשות אותו הדבר שניסה לעשות פעם אחת המהר"ל בפראג, גולם. זה מעשיות וסיפורים אבל בשבילי זה היה משהו איום ונורא.

מה שאני עוד זוכר מאותם השנים זה איך היו למשל ברית מילה בעיירה, לקחו אותי יום אחד לפני הברית למיילדת הביתה זה היה הכל בבית ואנחנו ברכנו אותה שהילד יהיה בריא שהמלאכים ישמרו עליו בגלל זה שהיה השפעה, היה אמונה שיש כל מיני שדים ורוחות שרוצים לתפוס את הילד או הנשמה שלו. למשל בחתונות, יהודים שהלכו לחתונות היו לובשים את השטריימל והכפתן כמו באיזשהו שמחה גדולה כמו שבחגים ובשבתות ואני ספגתי את זה, את הכל ראיתי בגלל זה שהלכתי עם אנשים. ככה עבר לי הזמן עד שהלכתי לבית ספר, לבית ספר כבר לא חילוני ולא דתי אבל רק בנים. חוץ מבית ספר אני למדתי עוד תורה של יהדות, החדר, קראו לזה דרדק. ואחרי זה הבית ספר שאני מספר עליו עכשיו היו ילדים אפילו יותר מבוגרים ממני בגלל שאני הייתי די מפותח בקשר לתורה. הלכתי בחמש בבוקר ללמוד תורה ואחרי זה חזרתי הביתה והלכתי לבית ספר רגיל ללמוד שפה כמו פולנית או גרמנית, מה שלמדו. ככה עבר לי הזמן עד שנת 1914.

מה שאני רוצה להוסיף על הסיפור מילדותי, בשבתות וחגים, בערב שבת מתי שבאנו מבית הכנסת בחזרה מהתפילות מה ששרו "לך דודי לפני כלה" אחרי זה ברכו קידוש, על היין והסעודה היתה סעודה מיוחדת. לא היה דבר כזה שביום שישי לא יהיו דגים, בשר, ציממס, מרק, פירות יבשים, אני לא יודע איך אנחנו יכלנו לאכול כל כך הרבה. זה היה בחורף.

בקיץ בגלל זה שלא הדליקו את האור ולא הדליקו את התנור. היה ארובות כאלו, הנשים אפו את החלות והלחם לבד. הכניסו את כל האוכל לשבת באותו התנור, למחרת בבוקר, שבאנו בחזרה מבית הכנסת פתחו את התנור והוציאו את הצ'ולנט ואת כל המאכלים שאכלנו בשבתות.

אני זוכר שאת המצות לא קנו בחנות, הלכו למאפייה, לאופה וכל אחד שם את המצות בעצמו.

ואיך נראו בחגים הגדולים בתי הכנסת... למשל ביום כיפור כל אחד עשה נרות משעווה לבד, אחד גדול ואחד קטן. הכניסו את זה לקופסא עם חול והביאו לבית כנסת והבית כנסת היה מלא עם שחת וילדים היו הולכים או יחפים או עם גרביים בלי נעליים. שם אני ישבתי בילדותי כל היום וספגתי את התפילות שלא יצאו לי מהראש, עד היום אני זוכר בעל פה. ככה היתה הילדות שלי בעיירה.

מה שאני שמעתי אצל סבתא שלי זה סיפורים אלף ולילה. היא סיפרה לי על היהודים טובים ועל הרבנים שהיו עושים ניסים ונפלאות. בתור ילד אני בוודאי האמנתי ויש אנשים שהאמינו בזה.

ב-1914 פרצה המלחמה של רוסיה ואוסטריה. אנחנו גרנו בכיבוש. אנחנו לא ידענו שזה כיבוש זה היה בשבילנו אוסטריה. אני זוכר שפרצה המלחמה ולקחו את הבחורים מסביב את הגויים לצבא ואחרי זה באו קוזאקים מרוסיה. הצבא האוסטרי ברח ובאו קוזאקים רוסים ופעם ראשונה ראינו את הקוזאקים עם כובעים מפרווה גדולים עם סוסים. זה היה בשבילי משהו יוצא מן הכלל. פעם אחת הבאתי הביתה הקוזאקים, הם רצו משהו לשנות אז הבאתי אותם הביתה וההורים היו לא מרוצים הם פחדו... הבאתי קוזאקים הביתה. אבל הם היו די נחמדים. נתנו לי מתנות וכל מיני דברים והם הלכו לחזית לקרפטים להרים ובחזרה הם שוב פעם חזרו ושוב פעם באו אבל כמה מהם כבר לא חזרו. ככה נמשכה מלחמת העולם הראשונה ובעיירה היה ערבוביה: פעם אחת היו אוסטרים ופעם אחת היו רוסים, פעם אחת אוסטרים ופעם אחת רוסים. אני זוכר התקפה של רוסים על העיירה ואנחנו ברחנו ובאמצע הדרך כמו שהייתי אז בן 7-8 פתאום ראיתי באמצע הבריחה תרמילים של מקלעים ושל הרובים אז אני לא הסתכלתי שצריכים לברוח מהירי רק אני אספתי את זה ואחרי זה יצאו הרוסים והאוסטרים באו.

אמרו ששמה צריך להיות חזית, גרשו אותנו מהבתים. הביאו אותנו עד... איזשהו עיירה בינונית, משם לצ'כוסלובקיה. בצ'כוסלובקיה היינו פליטים. אני התחלתי ללכת לבית ספר, לא ידעתי את השפה ובכל זאת ישבתי. שם היינו משנת 1915-1918 ובאותו הזמן גייסו את אבא שלי לצבא. אני לא זוכר אם אני אמרתי שהאבא שלי והסבא שלי היו יהודים אדוקים והיו עם זקן ופאות כמו שכל היהודים. אני לא זוכר כמעט שהיו יהודים שלא היה להם זקן ופאות ועם שטריימל וכפתן, עם טליתות גדולות. זה היה הכי חשוב מה שהם לקחו מהבית שגרשו אותנו, מה שהיה הכי חשוב לקחת זה היה את הטלית והתפילין ואת הכפתן. יתר זה לא היה חשוב.

מה שאני עוד זוכר כמו שאנחנו היינו אדוקים, זה היה בדיוק בפסח והיינו מאוד רעבים. אנחנו היינו ילדים קטנים והיה לי עוד אח קטן יותר צעיר ממני בחמש שנים. עברנו תחנות בדרך לצ'כוסלובקיה ורצו לתת לנו לחם, חיילים, וכל מיני דברים מבשר. ההורים פחדו שזה ולא כשר וזה פסח אז לא נתנו לנו... אז היינו רעבים. נתנו לנו כמה תפוחי אדמה שמצאו בשדה עד שבאנו לצ'כוסלובקיה. בצ'כוסלובקיה כבר היה אחרי פסח אז קיבלנו לחם. אבל מעניין שהם לא הסתכלו על שום דבר רק שיהיה כשר. בצ'כוסלובקיה שנה וחצי הראשונה שאנחנו היינו בלי בשר. לא אכלנו בשר בגלל זה שלא היה שוחט מתאים שיכין לנו את הבשר. אחרי שנה אבא שלי נסע לעיר הבירה של צ'כוסלובקיה, לפראג, לפסח הוא הביא בשר כשר שידעו שזה כשר. אז הוא נסע ככה כמה פעמים. ככה הם היו אדוקים וככה עברנו את מלחמת העולם הראשונה.

כשנסענו הביתה מצ'כוסלובקיה לא היה לנו בית כבר. הבית היה שרוף נסענו לעיר אחרת, לעיר קראו סטניסלאבוב. זה לא רחוק היה מאותה עיירה שאנחנו גרנו. שמה התחלנו שוב פעם הכל מהתחלה. לא היה לנו בית, לא היה פרנסה ולא היה לנו אמצעים. התחלנו מאוד מאוד קשה בזמן הראשון עד שאני התחלתי ללכת שוב לבית ספר. זה היה אמצע המלחמה מלחמה בין הבולשביקים ופולנים, בין הפולנים לאוקראינים. ואנחנו היינו באמצע ובתור יהודים סבלנו מכל הצדדים. שם למדתי בבית ספר כמה שנים ואחרי זה למדתי את המקצוע. המקצוע שלי הוא שען. אבא היה אחרי המחלה. המחלה, אנשים יותר מבוגרים זוכרים את זה, "גריפה היספנית". גריפה ספרדית. והיא קטלה... הרבה אנשים מתו מזה. התחלתי לעבוד בתור שען ואח שלי גמר גם כן בית ספר ולמד את המקצוע אופטיקה וחרט. ובמשך הזמן התחלנו שוב פעם להתגבר על המצב הכלכלי. שוב פעם יצאנו מעל המים ואז בשנת 1936 מת אבא שלי. באותו הזמן היה לנו כבר בית פרטי. פתחנו את החנות בשנת 1930 והמצב כלכלי היה טוב אפילו יכולים להגיד טוב מאוד.

עד מלחמת העולם השנייה. עד שהתחילה מלחמת העולם השנייה שהגרמנים ההיטלרים פלשו לפולין ואנחנו לא ידענו מה לעשות לאן לברוח. הם התקרבו יותר מידי מהר לעיר שלנו, לסטאניסלבוב. הייתה אזהרה לברוח, לאן לברוח? אמרו לרומניה, אמרו לרוסיה. פתאום ב-17.9 שמענו ברדיו שהיה פאקט בין הרוסים לגרמנים והרוסים כבשו את החלק של פולין שלנו. את החלק המזרחי. הרוסים באו אלינו, הבולשביקים. אצל הבולשביקים היה די קשה. עצמאים לא יכולנו להיות, היינו שכירים.

השנים הכי גרועות היו מתי שהתחילה המלחמה בין הגרמנים לבין הבולשביקים, הייתה אזהרה שאברח משם. אשתי, אני התחתנתי לפני זה, נשארה עם אמא. אבל הלכתי יותר מידי מאוחר לפנות ערב אז לא נתנו לצאת בגלל זה שהיה עוצר. נשארת עד שבאו הגרמנים.

ופה מתחיל החלק הכי טראגי. תכף מיד אחרי שהם באו הם התחילו לרדוף את היהודים. ותכף התחילו את הגטו וה... ויום אחד הזמינו גסטפו את כל האינטליגנציה והם נעלמו ואנחנו לא ידענו לאן הם נעלמו. אחרי המלחמה שמענו שהם הוציאו אותם מחוץ לעיר וחסלו אותם. לנו הכינו את הגטו. זה היה בהושענא רבה, ב 1942, הוציאו את היהודים, הגרמנים ואוקראינים הוציאו את היהודים מהבתים והביאו אותם לבית הקברות. היה פוגרום והרגו 12,000 יהודים. אחרי זה מי שנשאר הלך לגטו. בגטו היה מאוד קשה, לא נתנו לנו אוכל לא היה לנו מקום לינה וזה היה בנובמבר ובאירופה המזרחית הסתו והחורף הוא יותר מידי קשה ואנשים שלא היה להם קצת אמצעים מתו. כל בוקר שיצאו החוצה ראינו גופות של אנשים שמתו. חוץ מזה הגרמנים לקחו כל פעם אנשים וחסלו אותם. אני בתור שען עם כל בעלי המלאכה קיבלתי אישור לצאת מחוץ לגטו, היה מקום אחד שלקחו את כל בעלי המלאכות היהודים והם עבדו בשביל גויים ובשביל הצבא הגרמני. שמה היינו עד 1943. ב 31.3.1943. פתאום שמענו, אני הייתי לבד באותו היום, שמעתי שיש שוב פעם פוגרום בגטו. רצתי מהר הביתה רצתי להיות עם אמא ועם אשתי והם כבר התחילו לשרוף בתים ולהרוג אנשים, יריות, ואנחנו ישבנו לא ידענו מה לעשות. לברוח החוצה זה לא היה טוב ולשבת בבית זה היה מסוכן, יצאנו החוצה וראינו וניחשנו שהגג של הבית שלנו בוער הם זרקו לפידים על הבית בגלל זה שהבתים היו מעץ ובאין ברירה רצנו החוצה ועל הפתח של הבית שכב איש יהודי ועוד היה נושם כבד וראינו שהיה מלא דם מסביב אבל באותה ההזדמנות לא שמנו שום לב ורק רצנו. באמצע הדרך בשדות ראינו שיש גופות ורצנו לאיזשהו מקום והבנו שיש משפחה שגם כן גרה בגטו הזה וככה אנחנו חיכינו עד למחרת בבוקר. באתי לראות את הבית שלנו ולא היה זכר. זה לא היה בית שלנו זה היה דירה ולא היה זכר, נשרף. היו פורגורמים. **כמעט, המשפחה כל את וכמעט האחים.... וה ואת אשתי של ההורים את גם חיסלו ואז**

במשך הזמן אני עבדתי, לקחו אותנו לעבוד בצבא הגרמני. בצבא הגרמני היה לי מצב יותר טוב בגלל זה שהיה לי ראשית כל אוכל ואני יכולתי מפעם בפעם לרדת לגטו ולהביא גם לאמא ולאשתי משהו לאכול. אז ככה עברנו עד שאני מצאתי מקום אצל גויים שרצו בעד כסף להחביא את היהודים ושלחתי את אשתי. אחרי כמה חודשים אנחנו חשבנו שהרוסים באים יותר מידי מהר אז ברחתי מהצבא בגלל שניחשנו שהגסטאפו לא יתנו לנו להיות שם הרבה זמן. אנחנו היינו שם 120 בעלי מלאכה, הרוב אמרו שהם רוצים אותנו בגלל שאנחנו בעלי מלאכה. היה לנו חמישה בעלי מלאכה ואני בתוכם שאמרנו שהם יחסלו אותנו ועשינו תכנית לברוח, כל אחד ברח למקום אחר. אני ברחתי לאותו מקום שהייתה אשתי והיינו שנה וחצי על הגג, עליית גג. זה היה בית שבקיץ היה חום או גשם ובחורף אנחנו ישבנו ובבוקר אנחנו קמנו והיה שלג עלינו. ובקושי בקושי אנחנו עברנו את השנה וחצי. ב 27-28 ביולי 1944 רוסים באו בחזרה, א יצאנו והלכנו הביתה לראות את הבית מלפני המלחמה שעמד בגלל שהיה בית חדש ושם גרנו עד סוף המלחמה.

מה שאני עוד לא סיפרתי הוא שמתי שהיה לי רישיון לצאת החוצה ולעבוד בשביל הגויים הגרמנים קראו לזה umschlagstele ששלחו למקום אותנו והביאו אותנו הוציאו, אותנו הקיף הגסטאפו אחד יום, מלאכה בעלי של כזה ריכוז umschlagstele טרנספורטים. אשתי התחבאה באותו המקום אבל ביום השני כשראתה שמביאים אותי עם כל הקבוצה אז היא קפצה מקומה ראשונה והצטרפה אלינו. לקחו אותנו והביאו אותנו לאיזשהו בית גדול עם עוד כמה מאות יהודים. היה לנו מכירים מהמשטרה של יהודים, משטרה יהודית ordungsilis קראו להם ואנחנו ברחנו.

כשיצאנו החוצה שהרוסים הגיעו ויצאנו לראות כמה יהודים עוד נשארו. אז מהעיר שהיו לנו 45,000 יהודים, חוץ מזה שהיו יהודים פליטים מכל מיני מקומות אחרים, היינו 20 שנשארו בחיים.

בזמן שהרוסים היו אחרי שפרצה המלחמה של הרוסים והגרמנים, גייסו את האח שלי לצבא הרוסי ולקחו אותו לרוסיה. לא ידענו שום דבר בגלל הכיבוש גרמני לא היה לנו קשר. אחרי שהשתחררנו והרוסים היו כבר חזרה רציתי להתקשר עם האח, פתאום באו אנשים מהעיר וסיפרו לי שהרוסים רצחו אותנו בסמרקנד. אחרי שנגמרה מלחמת העולם השנייה יצאנו מסטאניסלבוב, לא רצינו לחיות אצל הרוסים אז יצאנו לפולניה. בפולניה נסענו לבילסקו. אני התחלתי לעבוד שוב במקצוע שלי ושם נולדה לי הבת חיה. ואחרי שנתיים וחצי נולד הבן אריה. שניהם נקראים על שם אמא שלי חיה, ואריה על שם אבא שלי אריה לייב, יהודה. בבילסקו היינו חמש שנים עד שהצלחנו להשיג היתר יציאה לארץ לישראל.

את קום המדינה ב 1948 אנחנו חגגנו בבילסקו. הייתה שמחה גדולה, כל הילדים התאספו וחגגנו. באנו לשער עליה. ופה היה חידוש של הקשר עם המשפחה שאנחנו לא ראינו איזה עשרים או שלושים שנה. משפחת לודמר, אחות אחת היתה בקיבוץ גן שמואל ואח היה גר בחיפה, עבד ב"שמן" ועוד אחות אחת גרה בקריית ביאליק אנחנו גרנו כמה ימים איתם ביחד עד שעברנו לדירה שלנו.

Description:

Interviewer: his children

Interview with Solomon Tiger

Published on Єврейська Галичина та Буковина (<http://www.jgaliciabukovina.net>)

([Ivano-Frankivsk](#))

Community: [Stanislawow](#)

Джерело: <http://www.jgaliciabukovina.net/uk/node/111671>